

КЗ "Березнівська міська публічна бібліотека"
Березнівська центральна бібліотека

Атомне століття раною болить

**(інформаційно - бібліографічна довідка
до дня Чорнобильської трагедії)**

2026

Атомне століття раною болить: інформаційно-бібліографічна довідка // Березнівська центральна бібліотека; укладач О. І. Гурин. – Березне, 2026. – с. 24.

Інформаційно-бібліографічна довідка «Атомне століття раною болить» підготовлений Березнівською центральною бібліотекою до 40-ої річниці Чорнобильської катастрофи. У довідці представлено інформаційні джерела з фондів бібліотеки, зміст яких розкриває причини аварії на Чорнобильській АЕС, питання подолання її наслідків та соціального захисту чорнобильців.

Інформаційно-бібліографічна довідка розрахована на учнів, студентів, викладачів навчальних закладів, вчителів і вихователів підростаючого покоління, лекторів, бібліотечних працівників, а також на громадян України, які усвідомлюють всю гостроту та актуальність Чорнобильської трагедії, займають тверду громадянську позицію та переймаються проблемами її вирішення.

ЧОРНОБИЛЬ

Чорнобиль — ми пам'ятаємо цю дату
І застигає в жилах кров.
Чорнобиль — помирає у дитини мати
І не віддасть їй вже свою любов.
Чорнобиль — скільки в цьому слові горя,
Страждань та гірко випланих сліз.
Ця радіація впадає в Чорне море,
Вона таїться в ніжних стовбурах беріз.
Чорнобиль – доки будемо терпіти
Таку халатність та тяжкий урок?
Чорнобиль — помирають наші діти, яким
В житті вже не зробити перший крок.

Валентина Харченко

Історична довідка

*"Ми – атомні заложники прогресу,
Вже в нас нема ні лісу, ні небес.
Так і живем
Од стресу і до стресу
Абетку смерті маємо – АЕС."
Л. Костенко*

26 квітня 1986 року – день найбільшої в історії людства техногенної катастрофи. Тоді під час експерименту на 4-му реакторі Чорнобильської атомної електростанції сталися два вибухи. В атмосферу Землі вирвалася хмара радіоактивного пилу. Вітер поніс на північний захід небезпечні радіоактивні ізотопи, які осідали на землю, проникали у воду. За числом потерпілих від аварії Україна займає перше місце серед колишніх республік Радянського Союзу. На долю Білорусі припало близько 60% шкідливих викидів. Від радіаційного забруднення сильно постраждала також і Росія. Потужний циклон переніс радіоактивні речовини територіями Литви, Латвії, Польщі, Швеції, Норвегії, Австрії, Фінляндії, Великої Британії, а пізніше – Німеччини, Нідерландів, Бельгії.

З моменту аварії на Чорнобильській АЕС минає 40 років, але її наслідки і досі обговорює світова наукова спільнота. За визначенням UNSCEAR і ВООЗ, Чорнобильська катастрофа віднесена до аварій ядерних об'єктів найвищого рівня. Історики ж наголошують на політичній відповідальності комуністичного режиму, який заради ідеологічних інтересів поставив під загрозу життя і здоров'я мільйонів громадян. Через недосконалість конструкції, порушення технології будівництва, використання неякісних будівельних матеріалів подібна техногенна катастрофа стала неминучою. Злочинне приховування владою інформації, з одного боку поглибило непоправні негативні наслідки аварії, а з іншого – спричинило активізацію екологічного і національно-демократичного рухів, що в кінцевому підсумку привело до розпаду СРСР.

Аварія на Чорнобильській АЕС призвела до проблем із громадським здоров'ям та демографією, непоправних економічних, соціальних і гуманітарних наслідків. За екологічними наслідками аварія переросла у планетарну катастрофу: радіоактивним цезієм було забруднено 3/4 території Європи.

На той час в Радянському Союзі проголосили гласність і відкритість. Однак надзвичайна ситуація на ЧАЕС засвідчила фальшивість гасел. Розуміючи, що екологічна катастрофа такого масштабу матиме негативні наслідки для комуністичного режиму, керівництво СРСР обрало курс на її замовчування, і вся інформація про катастрофу одразу опинилася під ідеологічним контролем КППС і КГБ.

Чорнобильська трагедія засвідчила неготовність державної верхівки підпорядкувати політичні інтереси гуманістичним цінностям життя і здоров'я людей. Щоб продемонструвати, буцімто ніякої небезпеки радіації немає, партійне керівництво не відмінило першотравневу демонстрацію. На Хрещатик за п'ять днів після аварії вивели сотні тисяч людей, в тому числі школярів. Наступного дня всі газети рясніли парадними повідомленнями. Тим часом на вкрай обережні поради від міністра охорони здоров'я щодо заходів безпеки спромоглися аж 9 травня!

Українська діаспора після аварії на ЧАЕС виявили високу громадянську позицію та активність. Вона організувала демонстрації, готувала звернення до урядів західних держав, збирала матеріали про трагедію. Закордонний провід Української головної визвольної ради у вересні 1986 року доклав значних зусиль, аби питання Чорнобиля внести на розгляд ООН.

Чорнобильська катастрофа стала одним із каталізаторів розпаду СРСР. Спроби Москви приховати правду про її наслідки, недостатні заходи безпеки і допомоги потерпілим похитнули віру в "гуманність" комуністичної ідеї навіть у найлояльніших прихильників. Радянська влада продемонструвала кричущу безвідповідальність за долі людей.

У післяаварійний період посилилися екологічні та національно-демократичні рухи, передусім в Україні. 26 квітня 1988 року в Києві відбулася перша несанкціонована демонстрація під гаслами – "Геть АЕС з України", "УКК – за без'ядерну Україну", "Не хочемо мертвих зон", "АЕС – на референдум", "Промисловість, землю, воду – під екологічний контроль", "Кожному – персональний дозиметр". У багатьох регіонах, як на сході, так і на заході, люди виходили на акції протесту проти будівництва нових і експлуатації старих атомних електростанцій. Саме навколо проблеми ядерної катастрофи формувалися перші громадські організації, які перетворилися в політичну силу, наприклад, "Зелений світ" і Союз "Чорнобиль".

Чорнобильська катастрофа в цифрах і датах

1977 року запустили перший блок Чорнобильської АЕС.

2 роки пропрацював четвертий енергоблок ЧАЕС – на повну потужність його запустили 1984 року. Це був "наймолодший" і найсучасніший реактор.

2 дні світ нічого не знав про вибух.

30 співробітників АЕС загинули внаслідок вибуху або гострої променевої хвороби протягом кількох місяців з моменту аварії.

500 тисяч людей померли від радіації, за оцінками незалежних експертів.

8,5 мільйонів жителів України, Білорусі, Росії в найближчі дні після аварії отримали значні дози опромінення.

90 784 особи було евакуйовано з **81**-го населеного пункту України до кінця літа 1986 року.

Понад 600 тисяч осіб стали ліквідаторами аварії – боролися з вогнем і розчищали завали.

2293 українських міст і селищ із населенням приблизно **2,6 мільйона** людей забруднено радіоактивними нуклідами.

200 тисяч квадратних кілометрів – на таку територію поширилася дія радіації. Із них **52 тисячі** квадратних кілометрів – сільськогосподарські землі.

10 днів – з 26 квітня до 6 травня – тривав викид активності із пошкодженого реактора на рівні десятків мільйонів Кюрі на добу, після чого знизився у тисячі разів. Фахівці називають цей період активною стадією аварії.

11 тонн ядерного палива було викинуто в атмосферу внаслідок аварії на 4-му енергоблоці Чорнобильської АЕС.

400 видів тварин, птахів і риб, **1200** видів флори продовжують існувати в “зоні відчуження”, де через істотне та катастрофічне забруднення повітря, ґрунтів і вод заборонено проживати людям.

26 квітня–жовтень 1986 року Чорнобильська АЕС не працювала. У **жовтні 1986-го** 1-й і 2-й енергоблоки було знову введено в експлуатацію; у **грудні 1987 року** відновив роботу 3-й. 4-й енергоблок не запрацював.

1991 рік – на 2-му енергоблоці сталася пожежа, внаслідок якої була заблокована робота цього реактора.

Грудень 1995 року – підписання меморандуму між Україною та країнами “Великої сімки” і Комісією Європейського Союзу, відповідно до якого почалася підготовка програми повного закриття станції.

15 грудня 2000 року – Чорнобильську атомну електростанцію зупинено повністю.

Вересень 2010-го – закладка фундаменту під новий саркофаг над зруйнованим 4-м енергоблоком, у **квітні 2012-го** стартувало будівництво арки, що мало накрити “Укриття”, у **жовтні 2011 року** на майданчику комплексу “Вектор” почалося будівництво Централізованого сховища відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання.

29 листопада 2016 року завершили насування арки над 4-м енергоблоком.

14 лютого 2025 року російський ударний безпілотник типу «Шахед» (Герань-2) пошкодив укриття 4-го енергоблока Чорнобильської АЕС.

Історична довідка

Що сталося проти ночі 26 квітня 1986 року?

25 квітня 1986 року на Чорнобильській АЕС мали експериментально зупинити четвертий енергоблок, щоб вивчити можливості використання інерції турбогенератора в разі втрати електроживлення. Попри те, що технічні обставини не відповідали плану випробування, його не скасували.

Експеримент почався 26 квітня о 01:23. Ситуація вийшла з-під контролю. О 01:25 з інтервалом у кілька секунд прогрімилі два вибухи. Реактор повністю зруйнувався. Спалахнуло понад 30 вогнищ пожежі.

Основні погасили через годину, а повністю ліквідували загоряння до 5-ї ранку 26 квітня. Проте пізніше виникла інтенсивна пожежа у центральному залі 4-го блоку, з якою боролися з використанням вертолітної техніки аж до 10 травня.

На момент аварії в приміщенні 4-го енергоблоку перебували 17 працівників. Під завалами загинув старший оператор реакторного цеху Валерій Ходемчук. Удень 26 квітня від опромінення помер наладник Володимир Шашенок. 11 працівників одержали дози опромінення. Від променевої хвороби всі вони померли до 20 травня 1986-го в московській лікарні № 6. Ще 14 осіб із персоналу станції одержали дози, що спричинили променеви хворобу 3-го та 4-го ступенів.

Наступного дня після аварії урядова комісія ухвалила рішення про негайну зупинку 1-го і 2-го енергоблоків та евакуацію населення Прип'яті (так званої 10-кілометрової зони).

У повідомленні КГБ вказується, що станом на 8:00 годину 28 квітня рівень радіації на 3-му і 4-му енергоблоках становив 1000–2600 мікрорентген на секунду, а на окремих ділянках міста – 30–160. У цьому місці на документі Володимир Щербицький зробив свою, тепер вже відому, примітку – *“Що це позначає?”*. Це промовисто свідчить про те, що навіть найвищі посадові особи до кінця не усвідомлювали небезпеки.

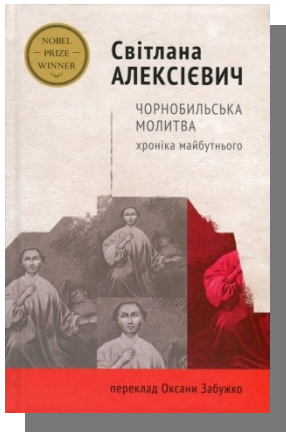
На ліквідаційні роботи відразу кинули військовослужбовців. Першими на місце катастрофи прибули кілька десятків солдат і офіцерів полку Цивільної оборони Київського військового округу із приладами радіаційної розвідки й армійським комплектом дезактивації техніки, мобільний загін хімічних військ та окрема рота радіаційної та хімічної розвідки. Загалом у ліквідаційних роботах брали участь військові хімічних, авіаційних, інженерних, прикордонних родів, медичні частини Міністерства оборони СРСР, Цивільної оборони (ЦО) та МВС СРСР. Влітку залучили військових запасу та вільнонайманих. За неповними даними, участь у ліквідації наслідків брали 600 тисяч осіб. Через опромінення багато з них захворіли.

Пожежники прибували “з голими руками”, без жодних засобів захисту, приміром спеціальних ізолюючих протигазів, через що радіоактивні речовини потрапили в дихальні шляхи. Саме пожежники зупинили ще одну потенційну катастрофу – водневий вибух. Сумарна активність радіоізоотопів, викинутих у повітря після аварії в Чорнобилі, була в 30–40 разів більшою, ніж у Хіросімі. Опромінилися майже 8,5 мільйони людей.

ЧОРНОБИЛЬ В ЛІТЕРАТУРІ

Тема чорнобильської трагедії знайшла відображення у творчості багатьох письменників та митців, які стали своєрідними літописцями подій квітня 1986 року. Художнім словом вони розкрили болючу правду про Чорнобильську катастрофу та її жахливі наслідки

1. Алексієвич С. Чорнобильська молитва: хроніка майбутнього : роман /Переклад і після мова Оксани Забужко. – К. : КОМОРА, 2016.- 288 с.

Художньо-документальний роман білоруської письменниці Світлани Алексієвич, Нобелівської лауреатки 2015 року, говорить голосами "маленьких людей" про катастрофу, що зруйнувала мільйони життів, перевернула світогляд цілого покоління, а заразом відхилила залізну завісу й підважила непорушну, здавалося, конструкцію радянської держави. Роман створено на основі розлогих інтерв'ю з очевидцями та потерпілими від

Чорнобильської трагедії: ліквідаторами та їхніми близькими, вимушеними переселенцями з уражених радіацією регіонів та самоселами "зони", посадовцями, від рішень яких залежали долі десятків тисяч людей, та дітьми, котрі знали, що народилися вже приреченими.

2. Андржеєвський, А. Чорнобильська бувальщина / А. Андржеєвський. – Київ : Гамазин, 2019. – 156 с.

Розповідь про ліквідацію Чорнобильської катастрофи з перших вуст: про те, якою була Прип'ять до вибуху на ЧАЕС, як гасили пожежу, евакуювали населення, зводили тимчасові містечка для ліквідаторів і вже постійне для працівників електростанції - Славутич. Спомини автора рясно доповнюють вирізки з тогочасної преси й розвідок, присвячених подіям тих часів, особисті фото

3. Біль і тривоги Чорнобиля / упоряд. Ю.В. Сафонов. – К. : ВАТ «Вид – во «Київська правда», 2006. – 288 с. : іл.

Книга «Біль і тривоги Чорнобиля» - колективна розповідь про найбільшу техногенну катастрофу в історії людства, з часу якої минуло вже два десятиліття. Автори – учасники ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, діляться своїми спогадами. Їхня розповідь доповнена

фотосюжетами про подолання наслідків Чорнобильської трагедії – двадцятилітньої давнини й сучасними.

4. Вірина Л. А. Тієї вогняної ночі : чорнобильська оповідь / Лідія Вірина. – Київ : Молодь, 1989. – 190 с.

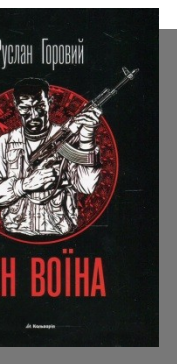
За подвиг під час ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС начальникові чати воєнізованої пожежної частини № 2 лейтенантові Володимиру Правику, про якого йдеться в цій книжці, посмертно надано звання Героя Радянського Союзу.

5. Горовий Р. Ген воїна : повісті, оповідання / Р. Горовий. - Л. : Кальварія, 2014. - 159 с.

Лише чотири історії, кожна з яких захоплює вас живими, гострими й бурхливими відчуттями та трохи змінює вас і ваше життя. Хоча останнє ви відчуєте значно пізніше.

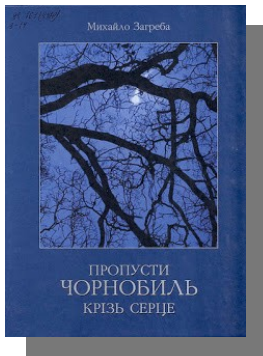
Історія військового пілота у зоні АТО (оповідання «Нижче неба»), історія кохання сільського електрика та залізничниці-практикантки на провінційному залізничному переїзді (оповідання «Переїзд») та історія блогера і його розслідування таємниці загибелі своїх батьків через багато років потому (повість «Буенос діас, чіка»). А також — історія однієї сучасної спецоперації, за участі спецпризначенців України та Росії, в зоні відчуження, в якій є й авторська, фантастична, версія того, що насправді сталося на Чорнобильській АЕС майже тридцять років тому (повість «Ген воїна»).

І, як завжди, майже усі герої Руслана Горового мають реальних прототипів. Навіть у повісті, де висувається фантастична гіпотеза. Адже автор як професійний журналіст вкрай обережний зі своїми фантазіями.

6. Даєн Л. А. Чорнобиль – трава гірка: докум. повість / Л. А. Даєн; худож. Ю. С. Ботнар. – К.: Веселка, 1988. – 176 с.: іл.

У книзі розповідається про Героя Радянського Союзу, начальника воєнізованої пожежної частини Чорнобильської АЕС Леоніда Петровича Телятнікова і його товаришів-пожежників, які в екстремальних умовах погасили пожежу на атомній станції.

7. Загреба М. Пропусти Чорнобиль крізь серце: Фотокнига / М. Загреба. – К.: «Спалах», 2002. – 120 с. : іл.

Ця фотокнига – данина пам'яті журналіста, ліквідатора, учасника історико-культурної експедиції Мінчорнобиля України Михайла Загреби. Захоплива розповідь про мальовничий древній поліський край, убитий радіацією, примушує читача поглянути на чорнобильську катастрофу не тільки як на техногенну, але й під іншим кутом зору – гуманітарним, і замислитись над тим, що ми втратили в історичному, культурному, природничому та мистецькому значеннях: до аварії на Поліссі зберігалися, як ніде в Україні, найдавніші звичаї, традиції культури та побуту слов'ян. Правдиву, емоційну оповідь Михайла Загреби ілюструють його фотографії – адже автор відомий як талановитий фотожурналіст.

8. Ім'єння зорі Чорнобиль. Фотоальбом [Образотворчі матеріали]. - Київ : Чорнобильінтерінформ, 1996. - 233 с.

У фотоальбомі вміщено фотографії, які були зроблені відразу за квітневим вибухом, і після, в часи ліквідації наслідків аварії. Документальна книга розкриває найстрашнішу правду про Чорнобиль.

9. Купрієнко О. В. Чорнобильська хроніка. Люди. — Кн. 2 / Ольга Купрієнко; худож.- оформлювач О. А. Гугалова-Мешкова. — Харків: Фоліо, 2021. — 206 с.: іл.

Це книжка-присвята героям, які 35 років тому віддали своє життя та здоров'я задля порятунку мільйонів інших людей. Вона містить історії борців за наші життя. Це свідки й учасники ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС: атомники, пожежники, інженери, оператори. Вони розповідають, «по-рентгенівськи», безкомпромісно чесно. Згадують про власне становлення, про життя у місті Прип'ять до аварії; говорять про події, які пізніше назвуть техногенною катастрофою. Кожна сторінка книжки

варта найуважнішого прочитання, адже не все ще сказане і почуте суспільством. Кожне слово, промовлене очевидцями тих подій, має величезну вагу для майбутніх поколінь. Справа живих — пам'ятати.

10. Мужність і біль Чорнобиля: Повість-хроніка. Поєми. Вірші.- К.: Молодь, 1988.- 144с.: фотоіл.

Ця книга – данина пам'яті загиблих, вияв палкої вдячності всім, хто брав участь у ліквідації наслідків аварії.

Першими ступили у небезпечну зону пожежники, співробітники міліції, медики. Палаюча безодня ночі, нема ні впину, ні кінця. 28 пожежників двох караулів затулили собою не тільки станцію, а й Європу. Шестеро загинули відразу. Так вони жили, працювали і увійшли у безсмертя..

11. Під полиновою зорею. Фотонарис про історію та культуру Чорнобильського Полісся / [фото: М. Загреби, М. Глушка, С. Гвоздевич та ін.; упоряд.: Є. Аристов, Р. Омеляшко]. – Київ : АртЕк, 1996. – 160 с. : іл.

Пропонований фотоальбом – лише невелика дециця з культурного набутку поліщуків (населення Полісся). Алей те, що зафіксував зіркий об'єктив, дає наочне уявлення про духовне життя та високі творчі потенції мешканців Полісся, неповторність краєвидів, радощі й болі, тихий відблиск надвечірньої зорі й трагічний спалах четвертого реактора АЕС, який практично розітнув духовний світ цього прадавнього краю на дві епохи: ДО і ПІСЛЯ Чорнобильського лиха. На жаль, деякі із зафіксованих руко творень уже безслідно зникли й лише пам'ять про них залишилася на фотографіях

12. Сирота О. Чорнобиль. Живий альбом / О. Сирота. – Київ : Основа-Принт Плюс, 2021. – 80 с.

Сьогодні Чорнобильська зона - це територія легенд, похмурих пейзажів і торжества природи. Водночас - це потенційний музейний комплекс міжна родного рівня, пам'ятка величезної техногенної катастрофи. Відвідати це

місце хоча б один раз варто всім, переконані деякі колишні жителі Прип'яті. Відвідати й жити далі так, щоби на Землі не з'являлося нових мертвих міст... «Чорнобиль. Живий альбом - книга-альбом про історію і

сучасне життя чорнобильської зони. Унікальні портрети людей, подій та природних панд шафтів зібрані під однією обкладинкою і оживають завдяки новітнім ІТ-технологіям.

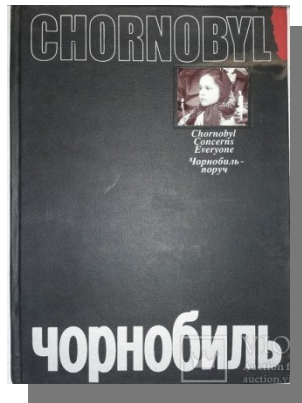

13. Факти для життя : [довідковий посібник : спец. вид. для населення, що проживає на Чорнобильських територіях України] / Дитячий Фонд Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) в Україні. - Київ : [б. и.], 2008. - 191 с. : іл.

Дане видання є спеціальною адаптованою версією третього всесвітнього видання «Факти для Життя», призначеного для населення, що проживає на потерпілих територіях внаслідок Чорнобильської аварії

фотоальбом

=

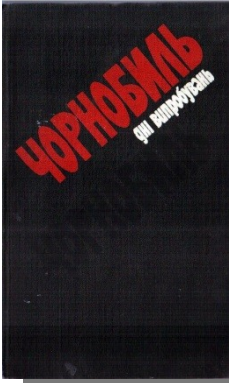
14. Чорнобиль – поруч :

Chornobylconcerneveryone : Photoalbum / ред. Б. Патон. – Київ : Дніпро, 2000. – 199 с.

Книга "Чорнобиль – поруч" – глибоко емоційний і вражаючий фотоальбом, присвячений одній із найтрагічніших подій сучасної історії – аварії на Чорнобильській АЕС. Вибух на цій електростанції зробив Україну і невелике місто Чорнобиль відомими на весь світ як символ техногенної катастрофи та людського болю.

Світлини, зібрані у виданні, передають атмосферу зони відчуження, мовчазні свідчення покинутих міст і сіл, а також відлуння подій, що стали невигойною раною для нашої землі.

Для сучасної людини цей фотоальбом – не просто перегляд архівних фото. Це можливість замислитися над відповідальністю людини перед природою, над ціною технічного прогресу та важливістю пам'яті. Гортаючи сторінки, ми розуміємо: поки ми пам'ятаємо, трагедія не зможе повторитися.

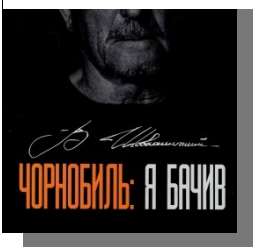

15. Чорнобиль. Дні випробувань: Книга свідчень / упоряд. В.Г. Шкода. – К.: Рад. письменник, 1987. – 470 с.

Ця книга – збірник документальних, публіцистичних і художніх творів письменників і журналістів, котрі розповідають про те, як спільно, натхнений «чуттям єдиної родини», долав український народ тяжкі наслідки аварії на ЧАЕС, мужньо і самовіддано боровся з грізними силами атома, що вийшли з під контролю

16. Шовкошитний, В. Я бачив : повість / В. Шовкошитний, Ю.Косін. – Київ : Український пріоритет, 2016. – 336 с.

Художньо-документальна повість «Я бачив» – це нова спроба одного з провідних українських сучасних письменників Володимира Шовкошитного, свідка Чорнобильської катастрофи та самовідданого ліквідатора її наслідків, поєднати воедино болючу літературу пам'яті й об'єктивну літературу факту. Адже, на думку автора, не існує жанрів поза життям, а воно, життя, є жанром всеохопним. Отож у хвилюючому та проникливому творі поєднані спогади очевидців найбільшої техногенної катастрофи в історії людства, учасників ліквідації аварії на ЧАЕС; простежені долі героїв; проаналізовані техногенні, економічні, соціальні та медичні наслідки наймасштабнішого рукотворного лиха; показані перспективи відродження і повернення забруднених територій у народногосподарський обіг. Ця правдива книжка, написана з неймовірною силою, дає відповідь на головні питання, котрі постали після жахливої катастрофи; показує духовний зв'язок героїв Чорнобиля, майданівців та учасників АТО. Адже всі 30 років після аварії на ЧАЕС автор був у самісінькому епіцентрі Українського життя. У книзі подано і власний погляд на постчорнобильський світ відомого фотохудожника Юрія Косіна, учасника ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

17. Шовкошитний, В. Чорнобиль : я бачив : повість / В. Шовкошитний. – Вид. 3-тє перероб. й допов. – Київ : Український пріоритет, 2019. – 328 с.

Художньо-документальна повість "Я бачив" - це нова спроба одного з провідних українських сучасних письменників Володимира Шовкошитного, самовидця Чорнобильської аварії й активного

ліквідатора її наслідків, поєднати воедино літературу пам'яті й літературу факту. Адже, на його думку, не існує жанрів поза життям, а воно, життя, є жанром всеохопним. Отож, у творі поєднані спогади очевидців найбільшої техногенної катастрофи в історії людства, учасників ліквідації її наслідків, простежені долі літературних героїв, проаналізовані техногенні, економічні, соціальні й медичні наслідки наймасштабнішого рукотворного лиха, показані перспективи повернення забруднених територій в народногосподарський обіг. Ця книга дає відповідь на головні питання, що постали після Чорнобиля, вона показує духовний зв'язок героїв Чорнобиля, майданівців та учасників АТО. Адже всі 33 роки після Чорнобиля автор був в епіцентрі Українського життя. У книзі спростовується безліч міфів, зокрема, породжених серіалом каналу НВО "Чорнобиль".

18. Щербак Ю. Чорнобиль : документ.повість / Ю. Щербак. – Київ : Дніпро, 1989. – 223 с

Герої повісті — реальні люди: пожежники, вчені, робітники, лікарі, військовослужбовці, церковнослужителі, іноземці. Звела, об'єднала цих, досі не знайомих людей, подія, що приголомшила світ: аварія на Чорнобильській атомній електростанції. Тоді, під час ліквідації наслідків аварії, автор часто бував на АЕС, мав численні зустрічі з учасниками «опору атомній стихії». Враження від побаченого, почутого лягли в основу документальної повісті. Письменник розкриває подробиці аварії, аналізує факти, вчинки фізиків, медиків, авіаторів, персоналу АЕС. При цьому особливу увагу він зосереджує на причинах, які призвели до вибуху четвертого реактора.

19. Яворівський В. Марія з полином наприкінці століття : роман / В.О.Яворівський. - Харків.: Фоліо,2016.- 203 с.

В романі В. Яворівського «Марія з полином наприкінці століття» катастрофа розкривається переважно через долю родини Мировичів, батьківська оселя якої була в селі Городища, розташованого за 20 км. від атомної станції. У книзі розкривається правда про справжні наміри й шляхи імперії до дешевого збагачення, нехтування Москвою долями України й українців, адже нікому не спадало на думку розташовувати «мирний» атом під стінами білокамінної.

20. Ядерна енергія: міф і реальність : темат. дослідж. з ядер. енергетики / ред. : Ф. Маттес. – Київ ; Рівне : Фонд Г. Бьоля, 2006. – 308 с.

Розглянуто питання безпеки ядерних реакторів. Охарактеризовано цикли ядерного палива. Увагу приділено економіці ядерної енергетики та її впливу на зміну клімату. Висвітлено проблеми розповсюдження ядерної зброї.

Періодичні видання

Вістенко Р. Цезій живе довго / Р. Вістенко // Вісті Рівненщини : Газета обласної Ради. - 2012. - №18/27 квіт./ - С. 1,2.

Про проблеми на забруднених територіях Рівненщини після Чорнобильської катастрофи

Власенко С. Трагедія, відображена в документах / С. Вдасенко // Голос України. - 2016. - №76/26 квіт./ - С. 6.

Голодрига Ю. Правда і міфи про Чорнобильську катастрофу : що насправді відбулося після аварії на ЧАЕС і якою ціною вдалося її приборкати//Експрес : всеукраїнська суспільно-політична газета. – 2026.- № 23/30 квіт./ – С. 12.

Горобець О. Про нас забули, але ми ще живі..." / О. Горобець // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2021. - № 1/7 січ./ - С. 3.

Про бувшого міністра вугільної промисловості України та ліквідатора наслідків на ЧАЕС Віктора Івановича Полтавця

Григорчук М. Білі тіні Чорнобиля / Микола Григорчук // Київ : Журнал письменників України. - 2016. - №9/10. - С. 2-15.

Житня Л. Чорнобиль немає минулого часу : до 40-річчя з дня Чорнобильської трагедії ХХ ст.. – вселенської катастрофи, спричиненої «мирним атомом» / Л. Житня // Жінка : журнал для всієї родини. - 2026. – N4. - С. 8-10.

Капсамун І. Чорнобиль: досвід на двох / І. Капсамун, М. Сірук // День : всеукраїнська газета. - 2017. - №74. - С. 4.

Козак В. Героїзм під грифом "таємно" / В. Козак // Вісті Рівненщини : Газета обласної Ради. - 2007. - №16/20 квіт./.. - С. 14.

Полковник внутрішньої служби, колишній начальник відділу державної пожежної охорони Рівненської області Василь Ткаченко нагороджений орденом "Знак Пошани" за героїзм при тушінні пожежі на ЧАЕС.

Конарева Л. Після Чорнобиля ми стали іншими людьми / Л. Конарева; П. Куш // Урядовий кур'єр. - 2016. - №81/28 квіт./.. - С. 5.

Котульська Г. Там, де жити не можна / Г. Котульська // Рівне вечірнє : Обласна газета. - 2011. - №30 /21 квіт./.. - С. 9.

Про міста і села покинуті людьми, які знаходяться в 10-кілометровій Чорнобильській зоні

Костюченко О. Розрита могила для самих себе" / О. Костюченко // Вісті Рівненщини : Газета обласної Ради. - 2016. - №17/29 квіт./.. - С. 4.

Про інтерв'ю з кандидатом медичних наук, судинним хірургом Володимиром Антонюк-Кисіль із Рокитнівського району про наслідки Чорнобильської катастрофи та видубування бурштину на екологію та здоров'я населення району

Куриленко О. Чорнобильська катастрофа сповільнила розвиток атомної енергетики на двадцять років / О. Куриленко // Країна. - 2024. - № 8/18 квіт./.. - С. 29-33.

Кузнецов В. Чорнобиль: 24 роки подолання наслідків [ураження радіонукладами на Рівненщині] / В. Кузнецов // Рівне вечірнє : Обласна газета. - 2010. - №28/20 квіт./.. - С. 2.

Мотруніч О. Подвиг ліквідаторів / О. Мотруніч // Надслучанський вісник : Громадсько-політична газета. - 2014. - N 30/25 квіт./.. - С. 3.

Про ліквідатора наслідків аварії Чорнобильської АЕС мешканця села Малинськ Березнівського району В.Р. Дембровський

Нагорна О. "Життя можливе лише через тисячі років..." / О. Нагорна // Вісті Рівненщини : Газета обласної Ради. - 2021. - № 16/23 квіт./ - С. 1, 3.

Про учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС рівнянина Миколу Гайбонюка, який нині очолює міську Громадську організацію "Рівненські ветерани-чорнобильці"

Павленко Р. Вдячність за мужність і самопожертву / Р. Павленко // Надслучанський вісник : Громадсько-політична газета. - 2013. - N57/58/26 квіт./ - С. 2.

Спогади ліквідатора - чорнобильця з Березного О.М. Рачка про ліквідацію аварії на Чорнобильській АЕС

Павленко Р. Пам'ятник жертвам Чорнобильської трагедії відкрили у Березному / Р. Павленко // Вісті Рівненщини : Газета обласної Ради. - 2013. - №19/10 трав./ - С. 2.

Петрушенко М. Вогонь Чорнобиля пече з новою силою / М. Петрушенко // Урядовий кур'єр. - 2014. - N77/26 квіт./ - С. 6.

Прокопчук С. Наслідки Чорнобильської катастрофи долатиме ще не одне покоління / С. Прокопчук // Урядовий кур'єр : газета. - 2018. - N82/27 квіт./ - С. 4

.Рачок П. Жінки, які приборкували розлючений атом / П. Рачок // Надслучанський вісник : Громадсько-політична газета. - 2016. - N 32/26 квіт./ - С. 2.

Про жінку-ліквідатора аварії на Чорнобильській АЕС С.С. Бржезицьку з села Городище Березнівського району

Рачок П. Дні, що в пам'яті залишаться назавжди / П. Рачок // Надслучанський вісник : Громадсько-політична газета. - 2014. - N 91/12 груд./ - С. 2.

Про старшину міліції на той час, ліквідатора аварії на Чорнобильській АЕС І.В. Саванчук з м.Березне

Рачок П. Вони боролись з атомним молохом / П. Рачок // Надслучанський вісник : Березнівська районна газета. - 2023. - N 50/14 груд./ - С. 8.

Про ліквідатора аварії на ЧАЕС Гонту Михайла Івановича з м. Березне, що в Рівненському районі, який у перші місяці Чорнобильської катастрофи брав активну участь в ліквідації її наслідків.

Рачок П. Вони були першими / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2020. - № 50. - С. 4.

Про бистричанина Віктора Станіславовича Ткачука, який брав участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи

Рачок П. Чорнобиля гірке відлуння / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2017. - N 39/12 груд./ . - С. 2.

Спогади Петра Івановича Хіменка про період свого життя, коли він разом з друзями відправилися в тридцятикілометрову зону зруйнованого реактора Чорнобильської АЕС, щоб протистояти наслідкам страшної катастрофи

Рачок П. Подвиг ліквідаторів - навечно в історії / П. Рачок // Надслучанський вісник : Громадсько-політична газета. - 2016. - N 33/29 квіт./ . - С. 3.

У м. Березне відбувся мітинг-реквієм приурочений 30-річчю Чорнобильської трагедії

Рачок П. Він пригадує напружені і відповідальні дні / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2016. - N 95/13 груд./ . - С. 1.

Розповідь ліквідатора наслідків Чорнобильської трагедії березнівчанина Семеновича Володимира Андрійовича.

Рачок П. Зацікавлена розмова з ліквідаторами-чорнобильцями / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2016. - N 97/20 груд./ . - С. 2.

У День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС у місті Березне відбулася традиційна зустріч ліквідаторів-чорнобильців з керівниками району і міста.

Рачок П. Рятували людей від біди / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2018. - N 69/13 груд./ . - С. 11.

Про лікаря Березнівської підстанції обласного центру екстренної медичної допомоги Адама Євстафійовича Костюка, якому в свій час довелося самовіддано боротися з наслідками аварії на Чорнобильській АЕС

Рачок П. Він був у перших лавах / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2019. - № 50/12 груд./ . - С. 4.

Спогади вітковичанина Панаса Костянтиневича Гайдука про перші місяці після смертоносної аварії на Чорнобильській АЕС, коли він став у лави тих мужніх людей, що почали важку і ризиковану боротьбу з наслідками цієї планетарної трагедії

Рачок П. Він пригадує напружені і відповідальні дні / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2016. - N 95/13 груд./ . - С. 1.

Розповідь ліквідатора наслідків Чорнобильської трагедії березнівчанина Семеновича Володимира Андрійовича.

Рачок П. Він був у перших лавах / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2019. - № 50/12 груд./ . - С. 4.

Спогади вітковичанина Панаса Костянтиновича Гайдука про перші місяці після смертоносною аварії на Чорнобильській АЕС, коли він став у лави тих мужніх людей, що почали важку і ризиковану боротьбу з наслідками цієї планетарної трагедії

Рачок П. Один з когорти ліквідаторів / П. Рачок // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2019. - № 17/25 квіт./ . - С. 3.

Про березнівчанина Кулика Володимира Миколайовича, який в травні 1986 року був відряджений з автотранспортного підприємства, де він працював водієм пасажирського автобуса, на допомогу у ліквідації наслідків ядерної аварії на Чорнобильській АЕС

Свінціцька Н. Чорна тінь Чорнобиля: 32 роки після катастрофи на ЧАЕС / Н. Свінціцька // Сімейна газета. - 2018. - № 17/26 квіт./ . - С. 6.

Сімчук В. Чорнобильський дзвін / В. Сімчук // Вільне слово : Громадсько-політична газета. - 2021. - № 18/29 квіт./ . - С. 4.

Про вшанування під час мітингу-реквіємів з нагоди 35-річчя Чорнобильської катастрофи

Сидорчик І. Чорнобиль зазирнув у кожную долю... / Іван Сидорчик // Дзвін : літературно-мистецький та громадсько-політичний часопис НСПУ. - 2021. - № 10. - 119-130. - Зміст: З чорнобильського зошита 1987-2005 роки

Стахнюк Я. Дзвонять чорні дзвони Чорнобиля / Я. Стахнюк // Надслучанський вісник : громадсько-політична газета. - 2018. - N 31/4 трав./ . - С. 2.

У сквері Пам'яті міста Березне відбувся мітинг-реквієм з нагоди 32-ї річниці аварії на Чорнобильській АЕС

Слободзян О. Чорнобильська катастрофа: 25 років потому / О. Слободзян // Вільне слово : Громадсько-політична газета. - 2011. - №36/5 трав./ . - С. 6.

Торба В. Чорнобильський рубікон / В. Торба // День : всеукраїнська газета. - 2017. - №83/84. - С. 4-5.

Тубіна С. Реактор вибухнув перед його очима / С. Тубіна // Вісті Рівненщини : Газета обласної Ради. - 2016. - №17/29 квіт./ . - С. 1,5.

Про інтерв'ю з ліквідатором Чорнобильської катастрофи Миколою Анатолійовичем Сідоровим про ніч 26 квітня 1986 року

Форманчук О. Віталій Пивоварчук - один із героїв ліквідаторів аварії на ЧАЕС / О. Форманчук // Вільне слово : Громадсько-політична газета. - 2021. - № 17/22 квіт./ - С. 13.

Про ліквідатора I категорії аварії на Чорнобильській атомній електростанції, кавалера ордена Червоної Зірки полковника запасу Віталія Васильовича Пивоварчука

ЧАЕС у фокусі Фукусіми : до 26-ї річниці Чорнобильської аварії // Голос України. - 2012. - №77/26 квіт./ - С. 1.

Шаповал В. Аварія, яка змінила життя мільйонів / В. Шаповал // Урядовий кур'єр : газета. - 2020. - № 79/25 квіт./ - С. 4.

Шаповал В. Аварія, яка змінила життя мільйонів / В. Шаповал // Урядовий кур'єр : газета. - 2020. - № 79/25 квіт./ - С. 4.

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА НА СТОРІНКАХ ІНТЕРНЕТ

Пропонуємо Вашій увазі матеріали про події квітня 1986 року, спогади очевидців, адреси сайтів організацій, які займаються соціальним захистом постраждалих від аварії, сайтів міжнародних організацій, які переймаються проблемою ліквідації наслідків Чорнобиля.

Колекція Українського інституту національної пам'яті

<http://ui.uinp.gov.ua/uk/settings/temy/chornobylska-katastrofa>

Архів усних історій Чорнобильської історичної майстерні

<http://www.1986.org.ua/uk/archive/memories>

Цифровий простір «Історії Чорнобиля» (Національний Музей «Чорнобиль» та Державне агентство України з управління зоною відчуження)

<https://chornobylstories.info/>

Відеопроєкт Інституту в 3 серіях «Як Москва брехала про Чорнобильську трагедію. Мовою документів»: <https://www.youtube.com/watch?v=C7cY79kiMBk&t=14s>

Стаття «Що про Чорнобиль (не)приховувала радянська влада» на основі книги Сергія Плохія «Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи» та двотомного видання «Чорнобильське досьє КГБ» на офіційному сайті Інституту:

<https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/statti/shcho-pro-chornobyl-nepryhovuvala-radyanska-vlada>

Чорнобильське дос'є КГБ. Суспільні настрої. ЧАЕС у поставарійний період: збірник документів про катастрофу на Чорнобильській АЕС / Відп. ред. В. Смолій. Галузевий державний архів Служби безпеки України; Інститут історії України НАН України; Український інститут національної пам'яті. – К., 2019. – 1200 с. – Режим доступу: <https://cutt.ly/NtZpXc7>

Чорнобиль. Документи Оперативної групи ЦК КПУ (1986–1988) / Упоряд.: О. В. Бажан, О. Г. Бажан, Г. В. Боряк, С. І. Власенко; Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; Центральний державний архів громадських об'єднань України. – К.: Інститут історії України, 2017. – 830 с. – Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0013084>

Андрющенко Едуард, Трещанін Дмитро. Нові розсекречені документи КДБ про Чорнобиль: спецоперації, пропаганда і підміна зразків // Радіо “Свобода” – Режим доступу: <https://cutt.ly/HtZpSlh>

Барановська Наталя. Чорнобильська трагедія. Нариси з історії // 2011 – Режим доступу: <https://cutt.ly/MtZpAS3>

Бурштинська Христина. Останньою краплею став Чорнобиль: фрагменти спогадів із мемуарного видання “Товариство, яке змінило Політехніку” // Режим доступу: <https://cutt.ly/wtZpSJT>

Дмитро Павличко

НА ЧОРНОБИЛЬ

ЖУРАВЛІ ЛЕТИЛИ

На Чорнобиль журавлі летіли,
З вирію вертались навесні.
Як сніжниця, попелище біле
Розвівалось в рідній стороні.
Там згоріли гнізда і гніздечка,
Поржавіла хвоя і трава,
Журавлина крихітна вервечка
Напиналась, наче тятива.
Не було ні стогону, ні крику,

Тільки пошум виморених крил.
Журавлі несли печаль велику,
Наче тінь невидимих могил.

Не спинились птиці на кордоні,

Де сягає атомна яса,

І дивився батько з-під долоні,

І ридала мати в небеса.

На Чорнобиль журавлі летіли,

З вирію вертались навесні...

Цей пронизливий вірш став піснею, на яку знято не менш пронизливий відеокліп. Автор музики – Олександр Білаш. Виконавець – Микола Кондратюк.

Ліна Костенко

* * *

Атомний Вій
опустив бетонні
повіки.
Коло окреслив навколо себе страшне.
Чому Звізда-Полин упала в наші ріки?!
Хто сіяв цю біду і хто її пожне?
Хто нас образив, знівечив, обжер?
Яка орда нам гідність притоптала?
Якщо наука потребує жертв, —
чому ж не вас вона перековтала?!
Загидили ліси і землю занедбали.
Поставили АЕС в верхів'ї трьох річок.
То хто ж ви є, злочинці, канібали?!
Ударив чорний дзвін. І досить балачок.
В яких лісах іще ви забарложені?
Що яничари ще занастять?
І мертві, і живі, і ненароджені
нікого з вас довіку не простять!

Зміст

1. Історична довідка	4
2. Чорнобиль в літературі	6
3. Періодичні видання	15
4. Чорнобильська катастрофа на сторінках Інтернет	20
5. Павличко Д. На чорнобиль журавлі летіли	21
6. Костенко Л. Чорнобиль	22

